

KỈ LUẬT KHÔNG NƯỚC MẮT - MỘT PHƯƠNG PHÁP GIÁO DỤC TRẺ GIÀU TÍNH NHÂN VĂN

ThS. LÊ THỊ NGỌC LAN*

1. *Kỉ luật không nước mắt* (KLKNM) là một phương pháp (PP) giáo dục không mới. Thực chất, đây là PP kỉ luật tích cực, không dựa trên sự trừng phạt (bằng cách tra tấn đòn roi vào thể xác hay dùng ngôn ngữ để miệt thị, xúc phạm) khi trẻ phạm lỗi. PP này đã được ThS. Trần Thị Ái Liên, cố vấn cấp cao nhi khoa Hoa Kỳ phổ biến về Việt Nam hơn một năm qua và đã gây được hiệu ứng mạnh mẽ trong xã hội.

Hiểu được mong ước, khát vọng của mình và các bậc làm cha mẹ, bà đã từ bỏ công việc ở Mỹ để về Việt Nam xây dựng chương trình "*Cha mẹ tuyệt vời*" (nói vắn tắt là phổ biến PP làm cha mẹ, nuôi dạy con), trong đó, KLKNM là một phần của chương trình này. Theo Trần Thị Ái Liên, quá trình nuôi con sẽ đồng hành với những lỗi lầm, sai trái của con. Vậy, phải làm sao để nuôi con đúng cách, nắn con đúng hướng từ khi còn nhỏ để nó không lệch lạc về sau là điều không phải cha mẹ nào cũng biết. Bà định nghĩa một cách ngắn gọn về KLKNM: nuôi con chủ yếu bằng khích lệ, khen thưởng và kỉ luật tích cực (không chấp nhận bạo lực, không khiến đứa trẻ sợ hãi, không đau đớn tổn thương, tóm lại là không có nước mắt...).

Theo Trần Thị Ái Liên, thói quen tư duy truyền thống của ta là "*thương cho roi cho vọt*", bởi vậy, sự nghiêm khắc quá mức thường đồng hành với việc sử dụng bạo lực trong dạy con (ví dụ, không nghe lời thì có thể đánh, và điều này gần như đã được ngầm mặc định là được phép, đương nhiên). Tuy nhiên, theo bà, những ảnh hưởng từ việc bị đòn roi của đứa trẻ là rất lớn, tùy theo mức độ sử dụng vũ lực của cha mẹ đến đâu. Khi bị đánh (dù là cảnh cáo), trong não đứa trẻ sẽ sản sinh ra một thứ hóc môn gọi là cortisol (một trạng thái tâm lí tiêu cực như buồn rầu, mặc cảm, cô đơn...). Hóc môn này làm gia tăng trạng thái tâm lí xấu và cản trở sự phát triển về thể chất cũng như trí tuệ của trẻ. Nếu đứa trẻ bị chi phối quá nhiều hóc môn này, chúng sẽ chậm lớn về thể xác và có thể dẫn tới sự "teo" não...

2. Bản chất của KLKNM chính là kĩ thuật thưởng/phạt, khen/chê

Đa số trẻ con phạm lỗi là do chúng chưa ý thức được hành động và lỗi lầm của mình. Tất cả mọi đứa

trẻ đều ngoan, nếu có đứa trẻ nào đó chưa ngoan thì lỗi không phải ở nó mà trước hết là ở người lớn. Mệnh đề này thoạt nghe tưởng là sai nhưng rất hợp lí. Với một đứa trẻ chưa nhận thức đầy đủ đúng sai, chưa hiểu tường tận mọi thứ như người lớn thì không thể ép buộc chúng phải ứng xử như người lớn. Người lớn phải giải thích cho đứa trẻ hiểu hành động đó sai/đúng như thế nào, đâu là giới hạn cho phép/không cho phép. Ví dụ, đứa trẻ tò mò nghịch ổ cắm điện và bị điện giật thì lỗi là do người lớn chưa giải thích cho trẻ biết tác hại của sự nguy hiểm... Đứa trẻ phá tung đồ chơi hay đồ vật trong nhà để khám phá vị trí tò mò của nó thôi thúc... Tóm lại, nếu đứa trẻ chưa được giáo dục về ý nghĩa của các đồ vật thì không thể kết tội nó hư hay là kẻ phá hoại...

Trong giáo dục con trẻ, khen ngợi là một trong những cách thức tuyệt vời nhất. Khi trẻ làm đúng, hay có những ưu điểm nào đó, nếu được khen ngợi và khích lệ kịp thời, chúng sẽ rất vui và hào hứng, tự tin vào những giá trị của bản thân và biết rằng, trong mắt bố mẹ, chúng luôn luôn được yêu thương, có giá trị. Tuy nhiên, cũng không nên quá lạm dụng hình thức khen trẻ, coi như một thứ hối lộ (nếu con ăn hết cơm mẹ sẽ cho con đi công viên...), hoặc khen quá mức những gì chúng đạt được. Cần gọi tên nội dung khen thưởng một cách cụ thể, chính xác, chân thành: "*con trai của mẹ hôm nay tự tắm rửa sạch sẽ mà không cần mẹ giúp, con ngoan quá*", "*con đã giúp mẹ nấu cơm, quét nhà, con rất ngoan, mẹ vui lắm...*", tuyệt nhiên không nên khen chung chung: con ngoan quá, con tuyệt vời quá, con thông minh quá, con là nhất...

Ngược lại với khen là chê (hay phê bình, trách phạt). KLKNM không có nghĩa là chỉ biết khen mà không biết chê trẻ, chê/phê bình, trách phạt đúng cách, đúng lúc còn có tác dụng giáo dục thậm chí tốt hơn cả lời khen. Tuy nhiên, để trách phạt trẻ một cách có hiệu quả, cha mẹ nên tuân thủ một số nguyên tắc sau: - *Không được xúc phạm, miệt thị trẻ* (không được nói những câu mang tính sát thương lòng tự trọng trẻ

* Tạp chí Giáo dục

như “đồ vô tích sự”; hoặc “nuôi mày tốn cơm”...); - Không đánh đồng hành vi với toàn bộ nhân cách và con người trẻ (như đồ ngu, sao mày dốt thế...). Bố mẹ cần nhớ rằng, “chỉ có hành động xấu chứ không có con người hoặc nhân cách xấu”. Nếu trẻ trở thành con người xấu thì đó là do bố mẹ không biết cách hoặc vô tình biến con thành người xấu. Bởi vậy, trước khi chê (hay phê bình một lỗi lầm nào đó) cần phải giải thích cho trẻ hiểu ý nghĩa của các hành động và hậu quả của hành vi mà trẻ đã gây ra. Ví dụ, bố mẹ có thể hỏi con: “chiếc cốc dùng để làm gì” (để uống nước), “nếu như con làm vỡ cốc sẽ như thế nào” (không có cốc để uống, bố mẹ mất tiền để mua cốc mới, có thể gây tai nạn (nếu chẳng may giẫm cả miếng vỡ...)). Sau khi đã giải thích cho trẻ hiểu thì có thể hỏi: “vậy, từ nay con sẽ làm gì với cái cốc?” (cẩn thận, nâng niu...). Nếu bố mẹ xử phạt hành vi sai trái của trẻ mà không giải thích cho trẻ biết vì sao trẻ bị phạt có thể gây lên những sự hiểu nhầm, ức chế. Ví dụ: Tại sao A đánh mình, mình đánh lại mà mình bị bố đánh (từ đó suy luận ra: bố thương bạn hơn mình), tại sao mình làm vỡ cái cốc bé tí mà bị mẹ đánh, mẹ chửi (mẹ tiếc cái cốc hơn quý mình, ⇒ mình không bằng cái cốc, ⇒ mình chả có ý nghĩa gì với bố mẹ...); - *Gọi tên hành động đó ra*: Muốn phê bình trẻ một lỗi lầm nào đó thì cần chỉ ra cho trẻ một cách cụ thể lỗi đó là lỗi gì, vì sao bị gọi là lỗi thì trẻ mới có thể tự nhận thức và tiến bộ. VD: “Mẹ phê bình con vì con không cẩn thận, đã làm vỡ lọ hoa quý của mẹ” (vỡ lọ hoa thì từ nay sẽ không có lọ để cắm hoa đẹp nữa ⇒ muốn có lọ hoa mới thì mẹ sẽ phải mua lọ khác ⇒ muốn mua lọ khác thì mẹ sẽ phải đi làm vất vả mới có tiền để mua...); - *Ngay cả khi phạm lỗi trẻ cũng cần được tôn trọng và yêu thương*: Người lớn phê bình trẻ nhưng vẫn tôn trọng chúng và làm cho chúng hiểu rằng, dù con có lỗi nhưng bố mẹ vẫn yêu thương con, con vẫn là con ngoan của bố mẹ, bố mẹ chỉ không “yêu” cái lỗi của con mà thôi (bởi thế, nếu muốn được bố mẹ yêu hơn thì sẽ không phạm lỗi để xứng đáng với tình cảm mà bố mẹ dành cho). Một đứa trẻ chẳng may bị điểm kém, không chịu làm bài tập về nhà... Thay vì tức giận, bố mẹ có thể hỏi nguyên nhân vì sao, nếu trẻ nói rằng: trẻ quá mệt hoặc hôm qua buồn ngủ quá nên quên làm bài thì cũng không nên quở trách, la mắng mà cần chấp nhận điều đó là bình thường (người lớn cũng có lúc mệt, có lúc ngủ quên, tại sao trẻ lại không?). Bố mẹ có thể xoa dịu sự sợ hãi của trẻ bằng cách ân cần: “Mẹ hiểu là con mệt (hoặc con không hiểu bài) nên con đã làm sai (hoặc quên không làm), người lớn cũng có lúc như vậy. Nhưng bị điểm kém con có buồn không?

Chắc là con cũng buồn và chỉ muốn điểm cao thôi, vậy thì lần sau, chỗ nào con không hiểu con phải hỏi lại cô hoặc bạn ngay lập tức... hoặc, nếu con mệt, con có thể ngủ một lúc nhưng con nhất định phải để chuông báo thức để dậy đúng giờ”...; - *Sự phê bình/trừng phạt cần có sự chấp thuận/đồng ý của trẻ*: Bản chất của nguyên tắc này là, bố mẹ không thể đơn phương đưa ra một hình thức phê bình, kỉ luật trẻ nếu trẻ chưa nhận thức được vấn đề. Nếu trẻ không nhận thức được vấn đề, chúng sẽ không đồng ý, chấp thuận với việc bị phê bình hoặc các kỉ luật đưa ra. Nếu đứa trẻ không làm bài tập, bố mẹ không giải thích tại sao hành động đó là sai mà phạt không cho ăn cơm hoặc cấm xem hoạt hình trong vòng 1 tuần liên tục là vô lí. Để trẻ dễ dàng chấp nhận những hành vi được phép làm, cần quay trở lại với *bảng điểm* (đã nêu trên) để trẻ thấy rằng, nếu các hành vi vi phạm nhiều lần (lần thứ nhất có thể bỏ qua, lần thứ hai có thể bị cảnh cáo, phạt nhẹ, nhưng tiếp tục đến lần thứ ba thì buộc phải có hình thức kỉ luật cứng rắn hơn như tước đoạt một số quyền lợi chính đáng như không được đi công viên cuối tuần hoặc không được xem ti vi...

3. Những nội dung cơ bản của KLKNNM

1) *Góc bình yên*: Khi trẻ phạm lỗi, tốt nhất hãy để cho trẻ được im lặng suy nghĩ trong góc bình yên. Góc bình yên được hiểu là một không gian yên tĩnh, thoáng đãng, thoải mái (ví dụ, góc học tập, phòng riêng của trẻ) để trẻ có đủ thời gian bình tĩnh và suy nghĩ về những gì mình đã gây ra. Góc yên tĩnh không thể là một xô tối, ẩm ướt, hiểm nguy hoặc gây sợ hãi như nhà bếp, nhà vệ sinh, hành lang, sau cánh cửa... Cha mẹ phải bảo đảm rằng góc này không chỉ an toàn với trẻ mà còn là nơi bố mẹ cũng có thể kiểm soát, giám sát được. Tuy nhiên, hình thức này chỉ có thể áp dụng cho trẻ từ 3 tuổi trở đi và không nên kéo dài sau 10 tuổi. Thời gian cho góc bình yên không nên ngắn quá hoặc dài quá (tốt nhất là trong khoảng 5-15 phút). Mục đích của góc bình yên là giúp trẻ tự tìm lại sự cân bằng cảm xúc, bình tĩnh để nhận thức hành vi, sau đó, có thái độ hợp tác với người lớn. Nếu trẻ vào góc bình yên mà vẫn không tự nhận thức ra được lỗi lầm của mình thì người lớn buộc phải áp dụng một số biện pháp cứng rắn hơn (ví dụ tước đoạt một số quyền lợi quen thuộc mà trẻ vẫn thường được hưởng: không xem ti vi, không đi công viên cuối tuần, không được ăn pizza ở siêu thị...).

2) *Bảng điểm*: Là một danh mục những nội dung cụ thể trẻ được/không được, nên/không nên làm. PP này nên được áp dụng cho trẻ từ tuổi tiểu học trở lên (khi trẻ đã có nhận thức tương đối đầy đủ

về các hành vi đúng/sai trong cuộc sống). Nội dung cần cụ thể hóa và định lượng được. Ví dụ: Những việc gì trẻ được phép làm/nên làm: ăn cơm nhanh (trong vòng 30 phút), tự tắm rửa; giúp đỡ mẹ việc nhà, học và làm bài đúng giờ...; những việc không được phép làm, như: bỏ học; đánh nhau với bạn, không làm bài tập... Mỗi nội dung nên có điểm số cụ thể, nếu thực hiện đúng, nghiêm túc sẽ được + thêm 1 điểm, ngược lại, nếu vi phạm sẽ bị trừ đi 1 điểm);... Những nội dung này nên vừa sức với trẻ và không nên quá nhiều (tối đa là 10 nội dung vì trẻ sẽ không thể nhớ hết). Trước khi soạn thảo bảng điểm, cha mẹ và trẻ phải thỏa thuận trước với nhau những nội dung đó để chắc chắn rằng những nội dung đó là khả thi và đã được sự đồng ý của trẻ. Sau đó, hãy thỏa thuận với trẻ về các hình thức/mức độ thưởng phạt kèm theo (xem bảng).

Nội dung	Thực hiện đủ	Không thực hiện	Tổng số điểm
Về nhà đúng giờ	+	-	
Làm bài tập đầy đủ			
Ăn cơm nhanh			
Tự thu dọn đồ đạc trong phòng			
Xem hoạt hình 1h/1 ngày			
.....			

(ghi chú: mỗi dấu (+) là 1 điểm, ngược lại, mỗi dấu (-) sẽ bị trừ đi 1 điểm)

Cuối mỗi tuần, cha mẹ có thể tổng kết số điểm mà trẻ đã đạt được trong tuần, từ số điểm đó sẽ quy ra các mức thưởng hoặc phạt tương ứng.

3) Cho trẻ trải nghiệm hậu quả: Trên thực tế, đa số hành vi được coi là lỗi lầm của trẻ chủ yếu xuất phát từ việc trẻ chưa ý thức một cách đầy đủ hệ quả của các hành vi mà mình gây ra chứ không phải trẻ cố ý phạm lỗi, mặt khác, trẻ còn ham chơi, hay xao nhãng nên chúng chưa thể tuân thủ một cách tuyệt đối những nguyên tắc mà người lớn đã đề ra. Ở một số trẻ cá tính mạnh thì đôi khi việc gây ra lỗi lầm là để chống lại sự áp đặt của người lớn hoặc muốn gây sự chú ý cho những người khác (ví dụ nhuộm tóc xanh đỏ, mặc quần áo te tua...) nên việc nhắc nhở và kiểm soát thường xuyên của cha mẹ là rất cần thiết. Ví dụ, bố mẹ có thể nhắc nhở trẻ ăn cơm nhanh theo giờ quy định nhưng nếu trẻ không muốn ăn hoặc chống lại, không ăn (để đòi thỏa hiệp một yêu sách nào đó như đòi mua đồ chơi chẳng hạn...). Trong trường hợp này, biện pháp kỉ luật cần thiết là cha mẹ phải cứng rắn, cứ để mặc cho trẻ nhịn, không dỗ dành, cưng nựng. Bố mẹ có thể nghiêm

khắc nói rằng, "nếu con không chịu ăn thì hết giờ ăn bố mẹ sẽ thu dọn hết đồ ăn, nếu đói và muốn ăn thì phải chờ đến buổi ăn khác" để trẻ trải nghiệm cảm giác thế nào là đói. Một lần như vậy trẻ sẽ hiểu rằng, không phải bất cứ cái gì mình muốn bố mẹ cũng phải đáp ứng... và mọi thứ phải theo nguyên tắc đã thỏa thuận từ trước mà bất cứ ai cũng phải chấp hành.

4) Kiểm soát tôn thất: Đây là biện pháp cuối cùng mà bố mẹ có thể sử dụng sau khi đã thử tất cả các biện pháp trên không thành. Bản chất của PP này là cho trẻ trải nghiệm một chút cảm giác bạo lực, đau đớn về thể xác... Tất nhiên, PP này không được khuyến khích sử dụng, lại càng không được sử dụng thường xuyên (bởi khi đã phải sử dụng đến bạo lực có nghĩa là bản thân bố mẹ đã hoàn toàn bất lực trước con cái, đồng thời gián tiếp thừa nhận sự thất bại của mình trong việc dạy dỗ con). Tuy nhiên, có những lúc thật cần, và nếu bố mẹ chắc chắn kiểm soát được hành vi của mình thì hành động đó có thể chấp nhận được. Ví dụ, một đứa trẻ phạm lỗi đánh bạn rất nhiều lần, đã được bố mẹ nhắc nhở, giải thích rất nhiều lần nhưng vẫn không thay đổi mà thường xuyên vi phạm thì bố mẹ có thể trừng phạt bằng cách yêu cầu đứa trẻ giải thích tại sao thường xuyên vi phạm, tại sao đánh bạn. Hãy giải thích cho trẻ rằng, bố mẹ không bao giờ muốn dùng bạo lực với con, rằng đánh con không phải là một việc tốt, nhưng bố mẹ đã làm tất cả mọi thứ mà con vẫn không sửa thì việc đánh con một vài roi cảnh cáo là cần thiết (con hãy trải nghiệm cảm giác đau để hiểu khi con đánh bạn, bạn sẽ đau và giận con như thế nào...). PP này nên giải quyết nhanh chóng và dứt điểm trong vòng hai mươi phút, và chỉ nên cảnh cáo bằng roi ở những vị trí không gây nguy hiểm cho trẻ (tốt nhất là quất vào mông 2 roi thật đau).

Mỗi đứa trẻ là một thế giới riêng biệt. Việc hiểu sự khác biệt trong từng đứa trẻ để có PP giáo dục thích hợp là cần thiết. Tuy nhiên, nếu cha mẹ hiểu rõ con mình, hiểu rõ bản chất và nội dung của PP KLKNM thì tất cả trẻ em đều có sự phát triển, tiến bộ rất đáng ngạc nhiên. Đó là thành công của PP này. Bởi, suy cho cùng, không có đứa trẻ hư, chỉ có những ông bố bà mẹ chưa biết cách giáo dục con cái mà thôi. □

Tài liệu tham khảo

1. **Hiểu như thế nào cho đúng về kỉ luật tích cực trẻ.** NXB Văn hóa thông tin, H. 2005.

(Xem tiếp trang 26)

5. Sử dụng, kết hợp các phương pháp và hình thức trong KT, ĐG

Để nâng cao kết quả KT, ĐG môn GDH, giảng viên nên kết hợp một cách hợp lý các phương pháp và hình thức KT, ĐG. Kết hợp các phương pháp kiểm tra vấn đáp, viết và thực hành để rèn luyện kỹ năng thuyết trình, viết và thực hành. Bên cạnh đó, cần kết hợp các hình thức KT, ĐG như tự luận và trắc nghiệm để có cơ sở đánh giá toàn diện SV. Để sử dụng và kết hợp hiệu quả các phương pháp và hình thức KT, ĐG, giảng viên cần có chuyên môn vững vàng, tận tâm, đặc biệt phải có năng lực và nghệ thuật sư phạm.

Đổi mới KT, ĐG kết quả học tập môn GDH có ý nghĩa quan trọng trong đào tạo giáo viên các trường sư phạm bởi hoạt động này nâng cao hứng thú, tính tích cực trong học tập của SV, gắn lý luận với thực tiễn nghề nghiệp, giúp SV chủ động, tự tin với nghề nghiệp tương lai. Các giải pháp đã đề xuất và thử nghiệm giúp SV nhận thức đúng về vai trò và ý nghĩa của môn

GDH trong nhà trường sư phạm, từ đó có ý thức và động lực tích cực trong học tập tích lũy kiến thức và rèn luyện kỹ năng sao cho vững vàng, đáp ứng yêu cầu của xã hội hiện đại.

Tài liệu tham khảo

1. Trần Thị Tuyết Oanh. **Đánh giá và đo lường kết quả học tập**. NXB Đại học sư phạm, H. 2007.
2. Norman G. **Assessment in problem based learning**. Chapter 27. In D. Boud & G. Feletti (eds.). *The Challenge of Problem Based Learning*, 2nd edition, London: Kogan Page, 1997.

SUMMARY

Pedagogics plays an important role in the colleges of education, help pedagogical students approach, have a thorough grasp of theoretical and practical professional, format and develop of pedagogical competence. This paper examines the innovative test solutions, evaluate learning outcomes in professional education training school credit system to help improve the efficiency of professional learning in the school education pedagogy.

Kỉ luật không nước mắt...

(Tiếp theo trang 19)

2. Vu Tú. **Mẹ thông minh dạy con thông minh**. NXB Phụ nữ, H. 2008.
3. Viện đào tạo kỹ năng GS. "Trích buổi nói chuyện của diễn giả Trần Thị Ái Liên tại khách sạn Kim Liên ngày 10/9/2013".

SUMMARY

No tears discipline is an education is not new, in fact this is disciplined PP positive, not based on punishment by the lash of the whip torture (physical) or language (derogatory, pejorative) is used when a child foul. PP was Master Tran Thi Ai Lien, senior consultant pediatric popular in the United States and Vietnam have caused strong effects in society over the past year. No tears discipline (ie, feeding primarily by encouraging, rewarding and positive discipline (no violence, no fear, no pain hurt to recap ... no tears).

Bồi dưỡng đội ngũ giáo viên...

(Tiếp theo trang 3)

Tuy nhiên, từ lời nói đến việc làm và kết quả là cả một quãng đường dài. Phải quyết tâm hành động, phát huy hết sức mạnh trí tuệ, tâm hồn và ý chí của toàn Đảng, toàn dân và phấn đấu theo một chiến lược đúng đắn trong một thời gian dài mới mong có được một đội ngũ nhà giáo đông đảo, đa dạng và cân đối, có tâm huyết và trình độ chuyên môn cao, góp phần tích cực vào việc xây dựng một nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh như Bác Hồ mong đợi. □

Tài liệu tham khảo

1. Quốc hội. **Luật giáo dục đại học** (số: 08/2012/QH13; thông qua ngày 18/6/2012).
2. Chiến lược phát triển giáo dục (2011-2020), H. 2012
3. Thủ tướng Chính phủ. **Chỉ thị về đổi mới quản lý giáo dục dạy học giai đoạn 2010-2012**. H. 2010.
4. Nguyễn Thị Bình. "Các giải pháp cải cách công tác đào tạo, bồi dưỡng giáo viên phổ thông". **Kỷ yếu hội thảo đề tài CNKH cấp Nhà nước "Nghiên cứu đề xuất các giải pháp cải cách công tác đào tạo, bồi dưỡng giáo viên phổ thông"** (Mã số 01/2010, chủ nhiệm: Nguyễn Thị Bình).
5. Thái Duy Tuyên. "Tìm hiểu cấu trúc và tính chất tư tưởng đạo đức Hồ Chí Minh". **Tạp chí Giáo dục**, số 262 (5/2011).
6. Thái Duy Tuyên. **Phương pháp dạy học. Truyền thống và đổi mới**. NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2010.